

Hauteskundeak eta euskara

Jose Inazio Basterretxea

Euskal Parlamentua aukeratu behar zela eta, jasan berria dugu hauteskunde aurreko kanpaina. Agiriak, irratsaioak, tele-saioak eta kartelak entzun, ikusi eta apurtu ahal izan ditugu. Hauteskundeak pasa dira baina, ba al dakigu zertarako izan diren? Askok hautatu dugun parlamentu hau, beste askorengandik ezetza hartu duena, *Euskal* Parlamentua ote da? Ezetz dirudi.

Euskaldunen botua hartu duten euskal alderdiak (edo euskal alderdi izan nahi duten horiek), nola jokatu diren euskararen aurrean, hurbilagotik ikustea, ikertzea eta arakatzea da lan honen asmoa. Alderdiok, engainatu egiten ote gaituzte? Euskarari buruz dioten guztia, gezurra ote da?

Metodologia

Lan hau aurrera eramateko, hauteskunde-kanpainaren azken zatia hautatu da, otsailaren 28tik martxoaren 7ra bitartekoa. Eta aztergai bezala, Euskadi mailan zabaltzen diren lau egunkaritan —«Egin», «Deia», «El Correo Español» eta «La Gaceta del Norte»n— agertu den propaganda hartu da (astelehenean, 3an, «Hoja del Lunes de Bilbao» ikertu da).

Hurrengo orrialdeetan ematen diren datuak lortzeko, honako metodologia hau erabili da:

— Lehen pauso bezala, egunkari bakoitzean agertu den pro-

paganda neurtu da. Neurketa, cm².tan egin da, hau da, iragarpen bakoitzak zenbat cm² hartzen dituen ikusi da.

— Bigarren pausoa, iragarpen bakoitzean zenbat toki ematen zaien euskarari eta erdarari ikustea izan da.

I. — EUSKARAREN ERABILERA

1. Euskara zenbakitan

Euskara guztiz baztertua izan da hauteskunde-kanpaina honetan, eta hori ez bakarrik alderdi zentralisten erruz, alderdi autonomista eta independentisten erruz ere bai.

Erdara % 94,64ra iristen den bitartean, euskarak % 5,36 bakarrik lortzen du. Cm².tan mintzatuz, erdarak 340.368 cm². bete ditu, gutxi gora behera; euskarak, oster, 19.307 cm². Bi hizkuntzen erabileran ikusten den aldea guztiz kritikagarria da, eta ez da ezin alderdi salbatzen.

2. Egunkari bakoitzean

Atal honetan, alde batetik, euskarak eta erdarak egunkari bakoitzean hartu duten tratamendu desberdina aipatu nahi da, eta bestetik propaganda totaletik egunkari bakoitzari dagozkion portzentaiak (oraindik ez da berezketarik egiten alderdien artean).

Euskara gehien erabili zuena *Egin* (% 9,9) izan zen, gero *Deia* (% 6,7) eta azkenik *Correo* (% 3,1) eta *Gaceta* (% 2,7). Martxoaren 3ko Hoja del Lunes-ek, bere aldetik, ez zuen euskara erabili bere propagandan.

Dena dela, bai *Egin*-ek eta bai *Deia*-k oso propaganda gutxi eman zuten euskaraz: ez bata eta ez bestea iritsi ziren %10era. *Correo* eta *Gaceta*-koa, berriz, ez da %5era ere iristen.

Zehazkiago esanez, *Egin*-en %9,9 eman diote euskarari alderdiek, erdarari %90,1 ematen dioten bitartean. Antzerako zerbait jazo da *Deia*-n, %6,7 ematen baitiote euskarari, %93,3 erdarari eskainiz.

Diferentzia hauek are handiagoak egiten dira ikertutako beste hiru egunkarietan. Adibidez *La Hoja del Lunes*-en ez da agertu euskaraz tutik ere. *Correo*-n %3,1 irakur dezakegu gure

hizkuntzan, beste guztia erdaraz; hots, %96,9 erdaraz. *Gaceta* delako egunkarian ezberdintasunak argiago agertzen dira, euskarari %2,7 eman baitiote, gainerako guztia inperioaren hizkuntzari eskaintzen zaion bitartean.

Harrigarria, benetan, Euskadiko alderdiek Euskal Herriari eskaini dioten propaganda. Erdaraz jakin izan ez bagenu, ez ginatekeen enteratuko Euskal (Erdal?) Parlamenturako egin den kanpainaz. Zerbaitetarako balio izan digu poliglota izateak!

Euskal Herriak euskaraz mintzatzeko eskubidea du, baina, antza denez, ez du gogorik.

Atal honen bigarren puntuari helduz, ikus dezagun, propaganda totaletik, zein portzentaia eskaini duen egunkari bakoitzak:

<i>Egin</i> -ek	%22
<i>Deia</i> -k	%13
<i>Correo</i> -k	%40
<i>Gaceta</i> -k	%22
<i>Hoja</i> -k	% 3

Eta azkenik, euskaraz agertutako propaganda totaletik, zein portzentaia tokatzen zaion egunkari bakoitzari ikusiko dugu hurrengo zerrendan:

<i>Egin</i> -i	%43
<i>Deia</i> -ri	%18
<i>Correo</i> -ri	%27
<i>Gaceta</i> -ri	%12
<i>Hoja</i> -ri	% 0

Ikusten denez, alderdiek *Correo* aukeratzen dute lehendabizi propaganda ipintzeko. Gero *Egin* eta *Gaceta*, biak batera, eta azkenez *Deia*. Baina euskarazko propaganda emateko orduan, *Egin* da aukeratuena. Propaganda totalari begira, *Egin* eta *Gaceta* parean badaude ere, *Gaceta* azkena da euskarazko propagandari dagokionez. *Deia*, oster, hirugarrena dugu bi zerrendetan.

3. Euskararen erabilera alderdiz alderdi

PNVren propagandak, 126.589 cm². betetzen ditu. Horietatik, 8.995 bakarrik euskaraz. Beraz, %92,5 jarri du erdaraz, euskaraz %7,5 jarri duen bitartean.

HBk, 8.776 cm². jarri ditu euskaraz; erdaraz, berriz, 31.022. Cm²-tan PNVk baino gutxiago jarri badu ere, egin duen propaganda totala kontutan harturik, %25,68 jarri du euskaraz.

Beste alderdiek ezer gutxi jarri dute euskaraz. Adibidez, LKI, EMK eta PTEk, ikerraldi osoan, ez dute slogan bat baino argitaratu euskaraz. EEk, bere aldetik, 247 cm² jarri ditu euskaraz; beraz, bere propaganda guztiarekin konparatuz, ez da heltzen %2ra ere.

Azkenik, euskaraz ezer ere eman ez duten alderdiak daude: PSOE, PCE, UCD eta AP.

Sailketa bat eginaz, hara zer ateratzen den:

HB	(%25,68)
PNV	(% 7,5)
EE	(% 1,7)
LKI, EMK, PTE (slogan bat bakarrik)	
PSOE, PCE, UCD, AP (ezer ez)	

Ondorio arriskutsu bat atera dezakegu goiko horretatik: Euskadin mogitzen diren alderdiei berdin zaien euskararen egoera.

Gobernu programak hortik dabilta, euskara salbatu behar dela esanez, baina programa hori defendatzeko behar diren botuak erdaraz eskatzen dizkigute.

El bilingüismo se irá extendiendo en Euskadi a toda la enseñanza, en todos sus niveles y grados de manera progresiva, tanto en la educación pública como en la privada. El Parlamento Vasco regulará las condiciones y los medios necesarios para que todos los niños puedan aprender el euskera y el castellano, teniendo en cuenta siempre la diversidad socio-lingüística del País.

Honela esaten digute PSOEtarek, baina egin duten propaganda osoa erdaraz jarri dute egunkarietan. Nolako elibitasunera helduko gara bide horretatik?

PNVk hurrengo hau botatzen digu bere programan, baina bere propaganda guztiaren %92,5 erdaraz eskaini digu. Bena-tan bide aproposa helburua lortzeko!

- Fomento de su uso en los ámbitos de la vida práctica (comercio, industria, juzgados, registros, notarías, etc...).
- Utilización masiva en los Medios de comunicación social.
- Todo ello por la adecuada y preferente asignación de medios económicos.

Baina handiagoak ere esan dira; hona hemen UCDren asmo jatorra:

UCD del País Vasco considera el bilingüismo como una meta y no como una etapa, y nadie podrá ser discriminado por razón de su idioma, como reconoce nuestro Estatuto de Autonomía. El castellano es una de las lenguas propias del pueblo vasco. La cultura y la lengua castellana son patrimonio irrenunciable de nuestro pueblo.

UCD del País Vasco colaborará en el desarrollo del vascuence y en cortar la amenaza de su desaparición. Sin embargo, es preciso evitar los movimientos pendulares que pueden conllevar una exigencia radical e indiscriminada del conocimiento del vascuence.

UCD del País Vasco sostiene que nuestras corporaciones y entidades deben soslayar situaciones de coacción en este terreno, llevadas por un entusiasmo hacia la lengua vernácula, que sería plausible siempre que no se traspase los límites de la debida consideración de nuestra realidad sociológica.

De no aplicarse con tacto y mesura la enseñanza y divulgación del euskera, se producirá, inevitablemente, la activación del fenómeno social de dos comunidades, obstaculizándose gravemente la participación de todos en el proyecto de convivencia que todos proclamamos.

«Euskal Herrian Euskaraz» taldearen zati batez amaituko dugu errosario hau (*Anaitasunan* agertua):

Honela Euskara Heriotzara doakigu. Euskaldunok orain bi urte demokrazian eta indar abertzaleengan ipinitako itxaropena, diglosiaren egia gordinean amaitu da. Orain abertzale ez direnak ez-ezik alderdi abertzaleek ere, neurrietan, edota abertzaleen, euskarak ez du aurkitzen benetako defentsarik. PNV-ak ESEI-k, EE-ak, HB-ak, etc. abarrek, ez daukate euskararen suspertzerako benetako asmo, programa eta praxirik. Gure udaletxeetan abertzaleak nagusi direlarik, ez da nabari, gehien batean, benetako bilingüismo edo elebitasun baterako urratsik. Sasi-efikaziak eraginda, aipatutako alderdiek erdara darabilte nagusien beren harremanetan, agiri eta batzarretan. Ikastola, alfabetatze mugimendua eta kultur taldeak dira, ia soilik, diglosia gaintzeko borrokan ari direnak.

4. Euskara eta erdara egunez egun

Hizkuntza bien konparaketa egiteko, lehenbizi propagandak egunez egun bete dituen cm².ak hartuko ditugu kontutan, eta

gero euskararen erabileraren portzentaiak azalduko ditugu egun bakoitzeko propaganda totalari begira.

a) Cm^a-ak

Aldaketa batzuk ematen dira euskara eta erdararen erabileraren portzentaiaetan. Lehenengo egunean, otsailaren 28an, erdararekin konparatuz %12,7ra heltzen da euskara. 29an beheraldia hasten da, martxoaren 3ra arte doana:

28an	% 12,7
29an	% 6
1ean	% 3,8
2an	% 3,2
3an	% 0

3tik aurrera aldi berri bat hasten da. Aldi honen barruan bi ziklo berez daitezke:

4ean	% 5,3
5ean	% 8,5
6an	% 4,5
7an	% 5,4

Zikloak, hauetxek dira: bi lehenengo egunetan goraldia ematen da; hirugarrenean, 6an, behera egiten du, 7an berriro gora egiteko.

Dena dela, zera ikusten da hemen: gutxi erabiltzeaz gainera, gero eta gutxiago erabili dutela euskara Euskadiko alderdiek. Zenbat eta hurbilago hauteskundeak, botuen premia gehitu egiten delarik, orduan eta gutxiago erabili dute euskara.

b) Portzentaiak

Hemen, PNV eta HB hartu ditugu kontutan, beroriek bakarrik erabiltzen dutelako euskara beren propagandan.

Lehenengoz, lehen aipaturiko goraldi eta beheraldiak ikusten dira. Bigarren, PNVren propagandan, batez beste, %7,5 hartzen du euskarak; HBrean, ostera, %25,68. Eta azkenez, ikerraldiaren lehen zatian, bigarrenean baino gehiago erabili du euskara HBk. PNVk, ostera, alderantziz. Ikus hurrengo datuok:

	28-3		4-7
HB	%32,4	HB	%17,35
PNV	% 5	PNV	%11,4

II. — ONDORIO GISA

Zoritxarrez gure gizarte hau aldrebes antolaturik dago; hau da, herriak zerbitzatu behar ditu alderdiak eta ez alderdiek herria. Hori dela eta, euskararekiko izan duten jarrera ikusiz euskarak ez du irtenbiderik. Orain arte hiltzeko zorian egon da euskara, hemendik aurrera?... Koman behar bada.

Behar bada euskaldunok gehiegi arduratzen gara politikaz, eta gure herriari (*Euskal Herriari*) izena ematen dion hizkuntza bazterturik daukagu gure erreibindikapen taulan.

Alderdi demokratikoeak (?) dioten bezala ezin diegu inposatu geure hizkuntza Euskal Herriko biztanle guztiei, baina inposatzen ez baldin bada, nola demontre salbatu?

Esan dezagun, beste alde batetik, independentzia eta hizkuntzaren berpiztea ez direla bat datozen gauzak. Nazio-askapenaz bakarrik ez dugu lortuko euskararen etorkizun egokia.

Ez da fatalista izateagatik, baina bide egoki bat aurkitu behar diogu euskarari Euskadik Euskal Herria izan behar baldin badu.

J. I. B.